

AGNIEŠKA JUZEFOVIČ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

MILONGUERO GYVENIMO BŪDAS PRAMOGOS IR ŽAIDIMO TEORIJOJE KONTEKSTE

Milonguero Lifestyle Through the Prism of the Theory
of Entertainment and Game

SUMMARY

The entertainment industry is analyzed through the prism of J. Huizinga' and R. Caillois' game concept. The main features of a game, pointed out by these scholars, are analyzed in the example of social tango dance. The author shows how involvement in the world of tango, affects daily life and forms a new life style. The life of a milonguero achieves particular tempo, gains new values, philosophy, aesthetic and dressing style. The person becomes a part of the tango dancers' community where mutual relations are performed according to particular unwritten rules (codigos). Physical, psychological, social, cultural and financial changes in behavior, which result from involvement with the world of tango and milongas, are analyzed from anthropological point of view. Reasons of diffusion and popularity of entertainment events such as tango festivals, marathons and enquentros which in recent decades could be seen throughout Europe, are associated with the so-called contemporary, globalized and nomadic concept of tango dance.

SANTRAUKA

Pramogų industrijų problematika straipsnyje nagrinėjama per J. Huizingos bei R. Caillois žaidimo sampratą ir parodoma, kaip šių teoretikų išskirti pamatiniai žaidimų bruožai atsispindi socialinio tango šokyje. Analizuojama, kaip įsitraukus į tango pasaulį, kinta įprasta žmogaus gyvenimo vaga, susiformuoja specifinis gyvenimo būdas bei stilius: milonguero gyvenimą lydi savitas tempas, susiformuoja naujos, anksčiau žmogui nebūdingos vertybės, etinės normos, filosofinės nuostatos, kinta estetikos samprata ir aprangos stilius. Parodoma, kaip ir kodėl buriasi bendraminčių bendruomenės, kuriose galioja nerašytos

RAKTAŽODŽIAI: žaidimas, pramoga, tango šokis, milonguero, gyvenimo būdas.

KEY WORDS: games, entertainment, tango dance, milonguero, lifestyle.

taisyklės (*codigos*). Per kultūrologinę prizmę analizuojami fiziniai, psichologiniai, socialiniai, kultūriniai ir finansiniai pokyčiai, kurie atsiranda kartu su priklausomybe nuo tango bei milongų. Pastaraisiais dešimtmečiais Europoje plinta ir sparčiai populiarėja vis dažniau milongueros tampanti neatsiejama gyvenimo ir kasdienybės dalimi savita pramogų industrijų šaka – tango festivaliai bei maratonai, siejami su nauja kosmopolitine, su konkrečia geografine erdve nesietina tango šokio samprata.

ĮVADAS

Straipsnyje analizuojamas specifinis gyvenimo būdas bei stilius, kuriuos formuoja įsitraukimas į socialinius šokius, kurie, greta sporto, laikomi vienu iš kūrybos veiksmų¹. Argumentuojama, kad šokis geba ne tik koreguoti šokančiojo gyvenimo būdą ir stilių, bet ir formuoti esminius jo asmenybės pokyčius. Šokio fenomenas atskleidžiamas per žaidimo ir pramogos prizmę, ieškoma atsakymų į klausimą: Kodėl žmonėms būdingas polinkis žaisti bei pramogauti? Išryškinant pramoginį šokio aspektą paminėtina, kad pirmieji šokiai buvo atliekami ritualiniais tikslais, tačiau jau senovės Egipte atsirado šokiai, kurių paskirtis būdavo tik pramoginė². Pramoginiai šokiai, arba tokie, kurie neturi sakralinio pagrindo, būna dvejopi – parodomieji, kuomet profesionalūs, ar tiesiog talentingi, šokėjai šoka siekdami laimėti varžybas, suteikti žiūrovams pramogą, užsidirbti pinigų, bei socialiniai – kai šokama tik savo paties malonumui. Jau tūkstančius metų socialiniai šokiai yra neatsiejama žmonijos dalimi, o pastarąjį šimtmetį jie vystosi kaip dinamiška ir klestinti pramogų industrijų šaka. Kokie žaidimo ir pramoginiai elementai socialinį šokį paverčia tokiu patraukliu bei įtraukiančiu? Vienas itin originalių, gilias filosofines šaknis turinčių socialinių šokių – argentinietiškas tango – atsirado iš žmogaus įgimto

poreikio pramogauti, atsipalaiduoti, kuri lydėjo pirmųjų tango šokėjų noras pamiršti gyvenimo negandas, tėvynės ilgėsį ar sudaužytos širdies skausmą³. Visa tai sąlygojo argentinietiško tango unikalumą, filosofinį pamatą ir savotišką patrauklumą. Taigi dėmesio centre atsidurs milonguero⁴, kitaip tariant asmuo, kuris reguliariai lankosi milongomis vadina muose tango šokių vakaruose, o šis pomėgis formuoja jo gyvenimo būdą bei laisvalaikį. Kokios filosofinės, sociologinės bei antropologinės tokio tipo susiformavimo prielaidos? Kokie jo gyvenimo būdo bei stiliaus pagrindiniai bruožai? Kodėl ir kaip milonguero gyvenimo stilius paplito 1930–1950 m. Buenos Aירėse, t. y. tango aukso amžiuje, o pastaraisiais dešimtmečiais sparčiai plinta Europos miestuose? Kaip galima tipologizuoti žmones, kurių visas gyvenimas sukasi apie šį pomėgį? Kokie specifiniai jų fiziniai, psichologiniai, socialiniai, kultūriniai ir finansiniai bruožai? Kodėl pastaraisiais dešimtmečiais taip populiarėja tango festivaliai bei maratonai? Remiantis analitiniu ir fenomenologiniu metodu bus ieškoma atsakymų į šiuos bei panašius klausimus, analizuojamos priežastys, kurios sąlygoja socialinio tango šokio populiarumą bei įtraukumą, lemiantį, jog šis šokis nejučia tampa žmogaus gyvenimo būdu bei stiliumi.

J. HUIZINGOS IR R. CAILLOIS ŽAIDIMO PAMATINIAI BRUOŽAI BEI JŲ RAIŠKA TANGO ŠOKYJE

Noras pramogauti bei žaisti yra giliai išsisknijęs žmogaus sąmonėje. Pramogos ir žaidimai sudaro svarbią ne tik vaikų, bet ir suaugusiųjų gyvenimo dalį. Pomėgiu ar gyvenimo aistra tapusi pramoga gali nejučia virsti neatsiejama žmogaus kasdienybės dalimi, formuoti jo identitetą, gyvenimo būdą bei stilių. Neatsitiktinai žinomas danų kultūros tyrinėtojas Johanas Huizinga teigia, kad žmogus yra ne maštanti būtybė (*Homo sapiens*) ar kūrėjas (*Homo creator*), o visu pirma žaidžiantis, pramogaujanti ir rungtyniaujanti būtybė (*Homo ludens*). Huizingos veikale *Žaidžiantis žmogus* (*Homo ludens*, 1938) plėtojama mintis, kad pramoga yra pirminė ir būtinoji žmogiškosios egzistencijos prielaida. Jis išskyrė esminius žaidimo elementus: 1) atliekamas savanoriškai, suteikia laisvę; 2) skiriasi nuo „įprasto“, ar „tikrojo“, gyvenimo; 3) turi tam tikras taisykles, kurių privalu laikytis; 4) nesusijęs su praktiniais interesais, nauda, nekuria pridėtinės vertės⁵. Prancūzų sociologas bei filosofas Rogeris Caillois [tar. Kažua] veikale *Žmogus ir žaidimas* (*Les jeux et les hommes*, 1958) toliau plėtoja Huizingos išskirtus žaidimo bruožus, taip pat akcentuoja žaidimui būdingą neapibrėžtumą, kuris lemia, kad niekuomet iš anksto nėra žinomas jo rezultatas, o laimėtojas paaiškėja tik paties žaidimo eigoje⁶.

Huizingos bei Caillois išskirti žaidimo bei pramogos skiriamieji bruožai yra parankūs nagrinėjant paskiras žaidimo ir pramogos formas, tarp jų – argentinietiška tango. Turbūt labiau negu bet koks

kitas šokis, tango geba tarytum pavergti žmogų ir ženkliai keisti visą jo gyvenimo būdą. Susidūręs su šia pramogos forma, žmogus dažnai dėl jos „pameta galvą“, nejutom paverčia savo gyvenimo prioritetu, ir šitaip formuojasi savitas milongero tipažas ir jo gyvenimo būdas.

Pasak J. Huizingos bei R. Caillois, vienas svarbiausių žaidimo bruožų yra tai, kad *žaidžiama savanoriškai, patiriamas laisvės pojūtis*. Apskritai socialinio šokio, kaip ir kitų pramogų, dažniausiai imamas savanoriškai, tačiau toks savanoriškumas dažnai turi išlygų. Tarkime, tiek tautinių, tiek pramoginių šokių dažnai pradedama mokytis dar vaikystėje, kai tėvai užrašo į įvairius užklausinės veiklos būrelius, nes šių šokių mokymasis laikomas veiksminga vaiko lavinimo forma. Tuo tarpu hastlis, salsa ir kiti naktiniuose klubuose bei diskotekose šokami socialiniai šokiai tam tikru momentu gali tapti neatsiejama, kone privaloma, jauno žmogaus gyvenimo dalimi – šokama tiesiog todėl, kad visi šoka. O į tango žmogus ateina sąmoningai, vedinas subrandinto, asmeninio apsisprendimo, siekdamas ne tiek atitikti visuomenės stereotipus, kiek realizuoti vidinį sielos poreikį. Todėl, labiau negu kiti šokiai, tango sietinas su laisvu, savanorišku sprendimu. Tiek patys šokėjai, tiek tango kultūros tyrinėtojai viena pagrindinių šio šokio populiarumo prielaidų laiko laisvės pojūtį, kurį jis suteikia – šis šokis itin veiksmingai padeda išsilaisvinti nuo baimių, kasdienių rūpesčių bei mąstymo stereotipų. „Tango tai laisvė, kuri išreiš-

kiamo per kūną bei jausmus“⁷, „nerimastingas laisvės siekis“⁸. Įžengdamas į šokių aikštelę, žmogus tarytum suskliaudžia įprastą sąmonės būseną bei ją slepiantį balastą. Būtent laisve, ramybe, atsipalaidavimu ir džiaugsmu spinduliuojantys šokėjų veidai labiausiai žavėjo garsų argentiniečių rašytoją J. L. Borgesą ir skatino jį domėtis tango lyrika ir šokėjų gyvenimo peripetijomis⁹.

Antruoju žaidimo skiriamuoju bruožu minimas jo *skirtumas nuo įprasto gyvenimo – čia elgiamasi, bendraujama kitaip, kitaip atrodo supanti aplinka, kitokie yra žmonių santykiai*. Žaidėjas tarytum perkeliamas į įsivaizduojamą, magišką pasaulį, kreivų veidrodžių karalystę, kuri gali atrodyti tikresnė ir reikšmingesnė negu įprastas pasaulis. Įžengdamas į tango milongą – vietą, kurioje vyksta socialiniai tango šokiai, – žmogus tarytum patiria kelionę laike, patenka į praeitį, erdvę, kurios atmosfera dažnai labiau primena XX a. vidurį, negu XXI a. antrąjį dešimtmetį. Viskas čia neįprasta, atrodo kitaip negu kasdienėje tikrovėje – aplinka, žmonių apranga, elgesys.

Trečias Huizingos išskirtas žaidimo skiriamasis bruožas byloja, kad *žaidimą lydi taisyklės, kurios verčia elgtis, reaguoti kitaip, negu žmogus pratęs tai daryti kasdieniame gyvenime*. Milongų taisyklės – *codigos* – šiuolaikiniame liberaliame pasaulyje gali atrodyti senamadiškos ir atgyvenusios, nes jos ne tik skatina elgtis mandagiai ir galantiškai, bet ir aiškiai reglamentuoja tradicinius lyčių vaidmenis. Šios žaidimo taisyklės į vyrų tarpusavio bendravimą įneša žaismingo galantiškumo, o į jų elgesį su moterimis – džentelmeniškumo. Flirtui tokios taisyk-

lės suteikia daugiau subtilumo ir rafinavimo. Tango naujokams *codigos* dažnai atrodo dirbtinės, dvelkiančios snobizmu, tačiau ilgainiui pradeda traukti kaip alternatyva šiuolaikinei vartotojų visuomenei, kurioje mandagumo normos pamiršamos, o dėl feminizmo išnyksta skirtingi lyčių elgsenos modeliai. Viena pagrindinių *codigos* yra *cabeceo* – per atstumą užmezgamas akių kontaktas, kuriuo vyras išreiškia ketinimą pakviesti moterį šokti, o ši parodo savo pritarimą. *Cabeceo* pagalba moteris apsaugoma nuo nepageidaujamų kvietimų bei iš tiesioginio kvietimo išplaukiančio psichologinio spaudimo, o vyras apsaugomas nuo viešo pažeminimo, kurį tektų patirti, jeigu, atsistojęs ir visiems matant priėjęs prie moters, jis nieko nepeštų.

Kitas žaidimo skiriamasis bruožas byloja, kad jis *nesusijęs su praktiniais interesais, neteikia jokios naudos, išskyrus malonumą, atsipalaidavimą*. Socialinis šokis šokamas tik savo paties malonumui, o ne publikos ar komisijos vertinimui. Neprivalu atitikti kokių nors taisyklių ar standartų, nesiekama būti geresniu už kitus šokėjus, negalvojama apie tai, kaip šokis atrodo iš šalies. Tuo socialinis tango skiriasi nuo parodomųjų šokių ar sporto, kurie lieka neatsiejami nuo rungtyniavimo dvasios.

Paskutiniu žaidimo skiriamuoju bruožu nurodytas *neapibrėžtumas reiškia, kad žaidėjas nežino, koks bus kitas žingsnis, kaip į jo judesį sureaguos kiti žaidimo dalyviai, kaip jam pačiam nusiseks vienoks ar kitoks žaidimo etapas*. Milongoje toks neapibrėžtumas yra ypatingai intensyvus – niekas negali žinoti, ar pavyks sušokti su tais šokėjais, su kuriais svajojama pašokti.

Niekas nežino, ar šokis bus sėkmingas – tai priklauso nuo akimirkos nuotaikos, muzikos ir abiejų šokančių asmenų dvasinės, emocinės būsenos, tarpusavio kontakto, taip pat nuo bendros nuotaikos, tvyrančios ant parketo. Neapibrėžtumas ir improvizacija esmiškai būdingi ir pačiam tango šokiui, kuriame nėra kažkokių apibrėžtų, iš anksto numatytų žingsnių kombinacijų, figūrų, kurias mechanškai atliktų šokėjai – vyras (jis tradiciškai šoka vedančiojo partija) kiekvieną akimirką improvizuoja, juda, klausydamas muzikos, moters kūno kalbos, taip pat stebėdamas situaciją perpildytoje šokio aikštelėje, o esant būtinybei išvengti susidūrimo su greta šokančia pora, spontaniškai keičia judesio trajektoriją. Toks neapibrėžtumas, nepasidavimas

išankstinėms schemoms bei spontaniškumas tango šokiui suteikia dar daugiau patrauklumo bei žavesio. Pats šokis taip pat suteikia daug galimybių improvizacijai bei laisvai saviraiškai, nes jame nėra jokių iš anksto numatytų, privalomų žingsnių konfigūracijų. Dabartiniam žmogui, pratusiam prie to, kas yra šokama diskotekose bei naktiniuose klubuose, tango iš pirmo žvilgsnio atrodo pernelyg racionalus, schemiškas bei techniškasis. Pradedantieji tango šokėjai galvoja apie žingsnius bei galimas klaidas, todėl dar nesugeba pajusti to svaiginančio laisvės pojūčio. Pastarasis patiriamas tik tuomet, kai nustojama galvoti apie žingsnius bei techniką ir šokama veikiau širdimi, negu kojomis, kai kiekvienas judesys prasideda būtent nuo širdies¹⁰.

MILONGUERO SUSIFORMAVIMO PRIELAIDOS IR TIPOLOGINIAI BRUOŽAI

XIX–XX a. sandūroje Argentinoje vyko intensyvi urbanizacija – šalį užtvindė imigrantų bangos, o tradicinį iš kaimo kilusį liaudies dainių pakeitė miesto dykinėtojas bei avantiūristas, vadinamas *porteño*, kuris netrukus tapo aistringų tango šokėju¹¹. Ankstyvajame raidos etape tango būdavo šokamas abiejų Rio Plata upės baseino pusėse įsikūrusių sostinių – Buenos Airių ir Montevideo – skersgatviuose, kiemuose, užėigose ir viešnamiuose. Žinomas argentiniečių rašytojas J. L. Borgesas prisipažįsta vaikystėje dažnai matydavęs, kaip tango būdavo šokamas Palermo (Buenos Airių kvartalas, kuriame jis augo) šaligatviuose, ir grindžia mintį, kad tango muzika ir šokis susiformavo būtent viešnamiuo-

se¹². Nors pastaraisiais dešimtmečiais tyrinėtojai linkę neigti šį stereotipą¹³, tačiau XX. a pirmojoje pusėje tango šokis ir milonguero gyvenimo būdas neretai būdavo siejami būtent su paleistuvyste bei *demi-monde'u*. Bet kokiu atveju tango atsirado ir vystėsi žemiausiuose socialiniuose sluoksniuose, neturtingų emigrantų ir jų palikuonių aplinkoje. Kamuojami gyvenimo negandų, skurdo bei tėvynės ilgesio, į tango dainų lyriką, melodiją bei šokį jie įnešė ypatingai daug liūdesio bei melancholijos.

Į Buenos Airių aukštuomenės salonus tango buvo įleistas tik XX a. trečiajame dešimtmetyje, po to, kai su fanfaronėmis užkariavo Europos bei JAV didmiesčius ir sužavėjo ten gyvenančią socialinę elitą.

Netrukus tango tapo nacionaliniu Argentinos šokiu, atsiradė daugybė elegantiškų tango salonų, vadinamų milongomis. Kartu su milongomis atsirado ir milongueros, arba nuolatiniai tokių vietų lankytojai. Visas milonguero gyvenimas sukasi apie milongas, kurioje pamirštami kasdienio gyvenimo rūpesčiai ir tiesiog atsiduodama šokio malonumams. Šį fenomeną tyrinėjantys psichologai, psichoanalitikai, sociologai bei antropologai kalba apie priklausomybę nuo tango bei milongų ir nagrinėja šios priklausomybės poveikį asmenybės raidai. Kai kurie pabando šokti ir nutaria, kad tai ne jiems, kiti tarytum „suserga“ tango: „Vieni lengva forma, kuri gerai dera su kitais jų darbais, verslais, kiti – labai sunkia forma, nes tango tampa jų gyvenimo tikslu. Jie eina iš milongos į milongą, iš seminaro į seminarą... Tai – tam tikra priklausomybė. Bet tai geriau nei narkotikai, alkoholis ar kazino.“¹⁴

Milonga tarytum tampa religijos pakaitalu – vieną, tris ar septynis kartus į savaitę toks asmuo jaučia poreikį dalyvauti savotiškoje kolektyvinėje maldoje, rituale, kuris atliekamas ant parketo grojant tango muzikai. Tai yra savotiška sekuliari bažnyčia, kurioje šokis yra malda (ar meditacija), o DJ' ai ir muzikantai – kaip šventikas ir šventieji. Dievo vaidmenį šioje religijoje atliekantis tango suvienija ir vienodai myli visus – krikščionis, musulmonus, budistus ir ateistus. Kitaip negu tradicinėse Vakarų religijose, milongoje lepinama ne tik dvasia, bet ir kūnas, taip pat atsisakoma klasikinėms religijoms būdingo kaltės jausmo.

Kai kurios garsių, talentingų šokėjų poros į milongas nevaikšto, nes jie tie-

siog pageidauja šokti su geriausiaisiais – t. y. su savo paties porininku. O juk tai kiekvienas gali daryti savo namuose ar asmeninėje šokio studijoje. Nereikia niekur eiti, negresia nemaloni būtinybė išsiskinėti nuo kvietimų (*cabeceo*) kitų, kurie taip pat norėtų pašokti su geriausiaisiais. Tačiau daugelis geriausių tango šokėjų yra ir milongueros. Kodėl? Pasak bulgarų rašytojos bei aistringos tango šokėjos Kapkos Kassabovos, privačios erdvės neturi esminio milongos bruožo – vibracijos tarp privataus ir viešojo pasaulių. Privatų pasaulį ikūnija pora, besisukanti tango apsikabinime, o viešąjį – ant parketo besisukanti minia. „Šie pasauliai nuolatos juda ir abipusiai sąveikauja, tai ir sukuria vibraciją.“¹⁵ Viešojo ir privataus pasaulio ribos nuolat kinta – besisukdami pagal muzikos ritmus šokėjai jaučiasi itin artimi, tačiau pasibaigus šokiui jie tiesiog padėkoja vienas kitam ir vėl tampa svetimi. Daugelis milonguerų turi savo mėgstamus šokėjus – tarp jų išsivysto subtilus intymus ryšis, susiformuoja abipusis noras bei poreikis reguliariai kartu šokti, tačiau kai kuriais atvejais netgi po daugelių metų jiedu netgi nežino vieno kito vardų¹⁶. Šiuo atveju tango tampa itin veiksminga priemone, padedančia atsiverti vienas kitam, o sykiu ir išlaikyti nuotolį, Kito kitoniškumą, paslaptinę¹⁷.

Tango priklausomybė pasireiškia tuo, kad žmogui susiformuoja poreikis šokti, šiam pomėgiui skiriama vis daugiau laisvo laiko, o pats pomėgis daro įtaka jo fiziniams, psichologiniams bruožams, taip pat socialiniams, kultūriniais bei finansiniams įpročiams. Žmonės, kuriems susiformuoja priklausomybė nuo

šio šokio, kartais vadinami tango maniakais (turima omenyje sveika priklausomybė, ne maniakinė¹⁸). Pabandykite išskirti ir glaustai aptarti pagrindinius tango maniako skiriamuosius bruožus¹⁹:

1. Fiziniai. Išgirdus tango muziką ar ruošiantis į milongą, kraujyje daugėja adrenalino ir serotonino. Šokį gali lydėti pakitęs kvėpavimas, seksualinis susijaudinimas. Dažnas ir reguliarus šokis veikia judesius – jie tampa gracingesni, harmoningesni, gali pasikeisti eisena, stovėseną. Tokie pokyčiai dažniausiai apibūdinami kaip teigiami, pageidautini. Tango šokėja ir gydytoja Goda Danapienė teigia, kad „šis šokis atitolina senatvę! Jeigu šokate tango, tikėtina, kad sulaukę brandaus amžiaus būsite jauni ne tik siela, bet ir kūnu“²⁰.

2. Psichologiniai. Atsiranda poreikis reguliariai lankytis milongose, klausytis tango muzikos ir ypač šokti, tarp šokių vakarų gyvenama tarytum savotiškoje laukimo būsenoje. Jeigu psichologinis poreikis šokti nėra tenkinamas, žmogus blogai jaučiasi, patiria stokos pojūtį. Šio poreikio dažnumas gali būti individualus (pvz., kiekvieną vakarą, kartą į savaitę), gali kisti priklausomai nuo psichologinės būsenos (vieni jaučia poreikį šokti esant prislėgtai nuotaikai, o kiti atvirkščiai – būdami pakylėtos, linksmos nuotaikos), sezono (tarkime, vasarą, atsiradus kitokioms laisvalaikio praleidimo galimybėms, šokių salės sulaukia mažiau lankytojų).

3. Socialiniai. Daugiau laiko praleidžiama su tango draugais, bendravimas su jais peržengia milongų ribas. Seniems, su tango pasauliu nesusijusiems draugams lieka mažiau laiko, pastaruosius taip pat bandoma įtraukti į tango pasaulį.

4. Kultūriniai. Pradedama klausytis tango muzikos, mokytis ispanų kalbos, skaitoma literatūra, žiūrimi filmai tango tematika. Keliaujama į Argentiną arba į tuos Europos miestus, kuriems būdingas intensyvus tango gyvenimas.

5. Finansiniai. Pinigai leidžiami grupinėms ir individualioms tango pamokoms, milongoms, tango festivaliams ir maratonams. Perkama tango avalynė bei šokiams tinkama apranga, pinigai leidžiami tango kelionėms.

Konfliktiškumas taip pat galėtų būti įvardytas kaip vienas skiriamųjų tango šokėjo bruožų. Nuo tango atsiradimo dienų jis buvo neatsiejama milonguerų gyvenimo dalis. Kartais užtenka atmesti argentiniečio kvietimą kavos puodeliui (*porteño* kultūroje tai reiškia kvietimą į pasimatymą ir pasiūlymą pabendrauti artimiau), o lietuviui girdint reziumuoti, kad, pvz., su argentiniečiais šokti yra maloniau, negu su lietuviais, kad tiek vienas, tiek kitas ne tik nustotų šokti su jį „įžeidusia“ moterimi, bet ir apskritai nutrauktų bet kokią bendravimą. Konfliktiškumo ypač daug būdavo ankstyvajame tango raidos etape. Neatsitiktinai Borgesas milongą vadino dvikova, kurioje gitara pakeičia ginklą. Šokis buvo tarytum kova, bandymas užkariauti moterį, o sykiu ir bandymas nurungti priešininką. Milongose neretai būdavo traukiamas ir peilis, kuriuo išdidūs argentiniečiai spręsdavo visus konfliktus. Apie tokį milonguerų konfliktiškumą byloja ir tango dainų lyrika. Nors dabartiniai milongueros santykių nesiaiškina peiliais, tačiau konfliktiškumas ir toliau liko neatsiejama tanguerų gyvenimo būdo dalimi. Daugelio Europos didmiesčių tango bendruomenė neišvengia konflik-

tų, kivirčių. Konfliktuojančios šalys nesilankosi vieni kitų renginiuose, neretai abipusiai priekaištai nuskamba ir viešojoje erdvėje. Tokį susiskaldymą lemia ne

tiesiog pragmatiška konkurencija dėl žmonių ir pajamų, kurias jie atneša, kiek veikiau milonguero personažui būdingas įgimtas konfliktiškumas bei įžeidumas.

NOMADINIO MILONGUERO KASDIENYBĖ: MILONGOŠ, FESTIVALIAI, MARATONAI IR *ENQUENTRAI*

Kūrybinę raišką sąlygoja įvairūs socialiniai aspektai, visu pirma supanti aplinka²¹. Tad dėsninga, kad XXI a. milonguero formuojasi globalizacijos ir kosmopolitiškumo sąlygomis, kurios lema jo neprisirišimą prie paskiros geografinės vietos. Argentinos etnomuzikologas ir muzikos tyrinėtojas Ramonas Pelinskis milonguero personažus tipologizuoja pagal ryšio su konkrečia geografine vieta buvimą ar nebuvimą – taip išskiriami du milonguero ir paties tango šokio tipai – vadinamasis *el tango porteño* (susijęs su konkrečia teritorija) bei *el tango nomade* (esantis tarpkultūrinių sąveikų produktu)²². El tango *porteño* vyravo pirmojoje XX a. pusėje Buenos Airėse, o antrasis – paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais.

Nors pats tango šokis iš esmės yra tarpkultūrinis produktas (jo susiformavimui darė įtaką afro-argentiniečių bei gaučių folkloras, Buenos Airių miestelėnų bei *compadritų* gyvenimo būdas bei iš įvairių Europos šalių į Argentiną plūdušių emigrantų kultūrinis palikimas), tačiau, kartą susiformavęs ir tapęs Argentinos nacionaliniu paveldu, tango šokis ir muzika tapo Buenos Airių kultūros produktu. Aukso amžiais Buenos Airėse veikė tūkstančiai milongų, tačiau tuometinis šokėjas kiekvieną naktį eidavo į tą pačią arba į vieną iš kelių mėgstamų milongų. Toks aukso amžiaus milongu-

ero atstovavo *tango porteño*, arba lokaliau tango pasauliui, o jo socialinis gyvenimas buvo glaudžiai susijęs su vienu iš miesto regionų bei ten vykstančiu tango gyvenimu. Jis neturėjo poreikio keliauti į kitus miestus bei kitus savo miesto rajonus idant galėtų išbandyti tenykščius parketus.

XXI a. milonguero tapatybė formuojasi globalizacijos, kosmopolitinės ir nomadinės kultūros sąlygomis, tad jis trokšta aplankyti kuo daugiau skirtingų vietų. Dabartinis JAV ar Europos tango turistai, atvykęs į Buenos Aires kelių savaitių vizitui, neretai aplanko daugiau milongų, negu per kelis dešimtmečius aplankydavo aukso amžiuje reguliariai tango šokęs *porteño*. Tango mokyklos bei milongos steigiamos kone visuose didesniuose Europos miestuose. „Nomadinis tango nėra susijęs su jokia konkrečia teritorija ir pasklido įvairiuose pasaulio miestuose.“²³

Remiantis Deleuze'o ir Guatari nomadologijos teorija, dabartiniame pasaulyje išsivyrąja nomadinės idėjos bei sąvokos, kurios nėra susijusios su jokia konkrečia teritorija²⁴. Nomadiškumas būdingas ir dabartinio milonguero gyvenimo būdui. Pastarasis neprisiriša prie konkretaus šokimo stiliaus ar juo labiau konkretios su tango pasauliu susijusios vietos, bet veikiau trokšta išbandyti kuo

daugiau skirtingų parketų ir šokio porininkų. Jis įgyja nomadinę tapatybę, o tango vertina už galimybę daugiau keliauti ir pažinti kitas kultūras. „Tango tampa įsivaizduojama entuziastų bendruomene, kurios centras yra visur, o ribos išnyksta.“²⁵ Nyksta sąsajos su konkrečiomis geografinėmis vietomis.

Garsūs XX a. antropologai bei filosofai ėmė tyrinėti žmogaus – keliautojo ir kosmopolito gyvenimo būdą. Ortega y Gassetas XX a. skiriamuoju bruožu laiko vadinamąjį masių sukilimą, t. y. fenomeną, kai anksčiau tik privilegijuotai mažumai prieinamas keliavimas tampa visuotiniu reiškiniu²⁶. C. Levi-Straussas taip pat teigia, kad vis intensyvesnės ir dažnesnės kelionės yra esminiai modernaus pasaulio bruožai²⁷. Tad dėsninga, kad dabartinio milonguero tango žemėlapis nesusijęs su jokia konkrečiai teritorija – jis nuolat lankosi skirtinguose miesto rajonuose vykstančiuose milongose bei skirtingose šalyse vykstančiuose tango festivaliuose ir maratonuose.

Įsitraukę į tango pasaulį, žmonės pradeda gyventi mobiliau – užuot leidę vakarus prie televizoriaus, jie važiuoja į šokių vakarus, o noras šokti svetur vykstančiuose festivaliuose tampa paskata dažniau išsiruoti į savaitgalio kelionę užsienyje. Skirtumas tarp festivalių ir maratonų yra tas, kad festivaliuose, greita šokio, vyksta profesionalų pasirodymai bei šokio pamokos, o maratonuose ir *enquentruose* tikrai šokama. Maratonuose dažniausiai susirenka daugiau žmonių, o *enquentrui* skirti labiau rinkitinei, atitinkamas rekomendacijas turinčiai publikai. Tačiau visus šiuos renginius vienija tai, kad juose vyrauja milongos – vakarai, kuriuose žmonės šoka vieni su

kitais. Paprastai šokiai vyksta nuo vidurdienio iki ryto 5–7 val., todėl poilsiui bei miegui lieka vos 5–8 valandos. Toks intensyvus šokio grafikas ypač būdingas tango maratonams, į ką nurodo ir pats renginio pavadinimas. Atkaklūs „tango maniakai“ dėl didesnio valandų, praleistų ant parketo, skaičiaus pasiryžę aukoti tiek garsias lankytinas vietas, tiek miego malonumus. Kiti kiek labiau tausoja kojas ir šokio aikštelėje pasirodo tik vakarop, arba atvirkščiai – palieka ją po vidurnakčio nelaukdami ryto.

Kiekvieną savaitgalį Europoje vyksta bent keli (o neretai ir keliolika) tango festivalių bei maratonų, tad pasirinkimas tikrai nemažas. Populiariausi yra vadinamieji ilgieji savaitgaliai, kuriuos stengiasi išnaudoti kone kiekvieno didmiesčio tango bendruomenės. Šokėjai gali rinktis pagal vyraujančią šokio stilių (uždaras, atviras, mišrus apsikabinimas), pagal grojamos muzikos stilių (vyrauja aukso amžiaus hitai), šokėjų amžių, šokių lygį. Pasirenkant vieną ar kitą renginį atsižvelgiama ir į lyčių santykį – kad ir kaip organizatoriai besistengtų užtikrinti tolygų lyčių balansą, Šiaurės Rytų Europoje vykstančiuose renginiuose tradiciškai susirenka daugiau moterų, o, pvz., Turkijoje, atvirkščiai, – vyrų. Tad įprasta, kad į Lietuvoje, Lenkijoje, o dar labiau Latvijoje, Baltarusijoje bei Ukrainoje vykstančius festivalius moterims patekti sudėtingiau, tenka registruotis kuo anksčiau arba ieškoti vyro porininko bendrai registracijai. Tad dėsninga, kad Šiaurės Rytų Europoje vykstantys festivaliai traukia vyrus šokėjus iš Vakarų Europos (Švedijos, Italijos) bei Turkijos. Kai kurie užkietėję milongueros į tokio pobūdžio renginius vyksta kiekvieną savaitgalį,

kartais tiesiog atlikdami *tournee*, iš kurių namo grįžta kartą per mėnesį, atšokę keturiuose–penkiuose renginiuose. Tokiuose renginiuose visus vienija ta pati – tan-

go – kalba. Europos tango bendruomenė nėra didelė, todėl šokėjai skirtinguose renginiuose sutinka tuos pačius tango draugus bei pažįstamus.

IŠVADOS

Milonguero – tai ne tik laisvalaikio pomėgis, bet ištisas gyvenimo būdas, kurį lydi savitas gyvenimo ritmas, vertybės, elgesio taisyklės bei stilius. Visas milonguero gyvenimas sukasi aplink tango, kuriam neretai ne tik skiriama didelė laisvalaikio dalis, bet ir aukojamos tokios vertybės kaip šeima ar darbas. Milonga tampa gyvenimo centru, vieta, kurioje leidžiamos naktys, bendraujama su draugais, flirtuojama, įsimylima, išsiveliama į konfliktus su kitais bendruomenės nariais. Priklausomybė nuo tango baigiasi tuo, kad susiformuoja saviti fiziniai, psichologiniai bruožai, išsiugdo nauji socia-

liniai, kultūriniai bei finansiniai įpročiai. Per visą XX a. tango sėkmingai išlaikė savo tradicijas (*codigos*), tačiau taip pat patyrė nemažai pokyčių – tradicinį tango *porteño*, glaudžiai susijusį su konkrečiu BA miesto regiono tango *porteño*, pakeitė kosmopolitiškas milonguero, kuris nesusijęs su jokia geografine vieta ir nuolat keliauja į įvairiose šalyse vykstančius tango festivalius bei įvairius renginius. Todėl pastaraisiais dešimtmečiais milongueros savaitgalius vis dažniau praleidžia kituose miestuose bei šalyse vykstančiuose tango renginiuose – festivaliuose, maratonuose bei *enquentruose*.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Pvz., žr. Tomas Kačerauskas, Povilas Tamošauskas, Sport as Factor of Creativity, *Filosofija. Sociologija* 26 (1), 2015, p. 64–71.
- ² Gayle Kassing, *History of Dance – An Interactive Arts Approach*. USA: Human Kinetics, 2007, p. 46.
- ³ Kultūrinės tango ištakas plačiau nagrinėjau straipsniuose „Afro-Argentiniečių įtaka Buenos Airių kultūros raidai ir tango ištakų susiformavimui“, *Logos* 84, Vilnius, 2015, p. 122–131 bei „Intercultural origin and philosophical background of Argentinian Tango“, *Filosofija, Sociologija* 27 (1), 2016, p. 51–60.
- ⁴ Ispanų kalba galūnė „o“ būdinga vyriškiems daiktavardžiams, o „a“ – atitinkamai moteriškiems, todėl milonguero nurodo vyrą, o milonguera – moterį. Šiame straipsnyje po žodžiu „milonguero“ dažniausiai turimas omenyje bet kurios lyties asmuo, o moteriškoji forma vartojama tuomet, kai kalbama būtent apie moterį.
- ⁵ Johan Huizinga, *Homo Ludens. A Study of the Play Element in Culture*. London, Boston and Henley: Routledge&Cegan Paul, 1949, p. 13.
- ⁶ Roger Caillois, *Man, Play and Games*. University of Illinois Press, 1961, p. 9–10.
- ⁷ Alberto Paz, Valorie Hart, *Gotta Tango*. USA: Human Kinetics, 2008, p. 142.
- ⁸ Gloria Dinzel, Rodolfo Dinzel, *Tango, an Anxious Quest for Freedom*. Editorial Abrazos, 2000.
- ⁹ A. Juzefovič, Tango ir milongų motyvai Jorge Luiso Borgeso kūryboje, *Logos* 82, Vilnius, 2015, p. 158.
- ¹⁰ Žr. Christine Denniston, *The Meaning of Tango: The Story of the Argentinian Dance*. Pavilion Books, 2007.
- ¹¹ Ernesto Sabado, *Tango discusion y clave*. Buenos Aires: Editorial Losada, 1963, p. 41.
- ¹² Jorge-Luis Borges, Evarristo Carriego. *Obras Completas de Jorge Luis Borges*. T. 1. Buenos Aires, Buenos Aires: Editorial Emece, 2007, p. 152.

- ¹³ Mario Broeders, *The Myths About Tango*. New York, 2014, p. 22–30.
- ¹⁴ Goda Danapienė, „Kad noriu šokti tango sako mano akys“, <http://gyvbudas.lrytas.lt/horoskopai/palmira-savaitgalis-nuostabus-ir-romantiskas-pildysis-norai.htm> [žiūrėta 2016 05 01]
- ¹⁵ Капка Кассабова, *Двенадцать минут любви*. Альпина нон-фикшн, 2013, с. 185.
- ¹⁶ Margareta Westergård, *Tango pasión. Las reglas del juego*. Buenos Aires: Lumiere, 2013, p. 135.
- ¹⁷ Plg. Algis Mickūnas, The Different Other and Dialogue, *Coactivity: Philosophy, Communication* 24(1), p. 3–13.
- ¹⁸ Sveiko proto „tango maniakas“ geba skirti tango ir kasdienį pasaulius, jis negyvena iliuzijomis taip, tarytum jos ir būtų tikrovė, nepraranda gebėjimo skirti tango nuo kasdienybės – pastarasis atvejais reikalautų veikiau psichiatro dėmesio.
- ¹⁹ Panašias milonguerų savybes išskiria K. Kassa-bova savo veikale *Dvylika meilės minučių (Двенадцать минут любви)*.
- ²⁰ Goda Danapienė, „Kad noriu šokti tango sako mano akys“, ten pat.
- ²¹ Tomas Kačerauskas, Kūrybos socialiniai aspektai, *Filosofija. Sociologija* 25(4), 2014, p. 282–289.
- ²² Ramón Pelinski, El tango nómade. *El tango nómade. Ensayos sobre la diáspora del tango* (ed. R. Pelinsky). Buenos Aires: Corregidor, 2000, p. 27–70.
- ²³ Ten pat, p. 33.
- ²⁴ Gilles Deleuze, Feliks Guattari, *Nomadology: The War Machine*. New York: Semiotext, 1986.
- ²⁵ Kathy Davis, *Dancing Tango: Passionate Encounter in a Globalizing World*. NYU Press. 2015, p. 180. („Tango had become an imagined community of aficionados whose centers are every where and boundaries nowhere“.)
- ²⁶ Jose Ortega y Gasset, *Masių sukilimas*. Vilnius: Vaga, 2013.
- ²⁷ Claude Levi-Strauss, *Structural Anthropology*. Basic Books, 2008, p. 377.